

Н. В. Штык,

учитель вищої кваліфікаційної категорії, вчитель образотворчого мистецтва
Млинівської гімназії Ратнівської селищної ради Ковельського району Волинської області

Інтеграція та міжпредметні зв'язки на уроках мистецької освітньої галузі

Інтегроване навчання та використання на уроках міжпредметних зв'язків є ефективними шляхами формування в здобувачів освіти цілісної картини світу. В умовах реалізації нового Державного стандарту базової загальної середньої освіти питання інтегрованого навчання набуває нового, актуального значення та сприяє реалізації мети мистецької освітньої галузі: цілісний розвиток успішної особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства.

Ключові слова: інтегроване навчання, міжпредметні зв'язки, мистецтво, пантик, анімація.

Shtyk N. V. Integration and Interdisciplinary Connections in Art Education Classes.

Integrated learning and the use of inter-subject connections in lessons are effective ways of forming a holistic picture of the world in students. In the conditions of the implementation of the new State standard of basic general secondary education, the issue of integrated education acquires a new, relevant meaning and contributes to the realization of the goal of the art education field:

the integral development of a successful personality of the student in the process of mastering the artistic heritage of mankind.

Key words: integrated learning, interdisciplinary connections, art, paint book, animation.

Постановка питання. Поняття інтеграції в українській освіті не є чимось абсолютно новим, проте стало провідним у Новій українській школі. Часткова чи повна інтеграція в межах мистецької освітньої галузі передбачає тісну взаємодію навчальних дисциплін (музичного та образотворчого мистецтва), об'єднання їх навчального змісту. При частковій інтеграції важливо не перетворити уроки в ізольовані навчальні дисципліни. Для цього слід чітко розрізняти інтеграцію та міжпредметні зв'язки. Ці поняття не є тотожними і тому не слід підміняти їх.

Ідеї поєднання знань у цілісну систему прослідковуються в працях багатьох педагогів XVII–XIX ст. Сам термін «інтегроване навчання» не вживався, а розглядалося питання міждисциплінарного навчання. Я.-А. Коменський вважав, що все, що перебуває у взаємозв'язку, повинно подаватися у такому самому взаємозв'язку. Дж. Локк припускав, що у процесі навчання один предмет має доповнюватися частинами інших предметів. Й. Песталоцці розглядав інтеграцію як метод навчання. Ж.-Ж. Руссо вважав за необхідне зблизити всю масу уроків та звести їх до однієї спільної мети. У XX ст. на хвилі проголошення ідей реформаторської педагогіки в освіті з'являється поняття «комплексне навчання», де на зміну

енциклопедичним знанням приходить важливість набуття молоддю логічно пов'язаних знань, що мають практичне застосування та допомагають правильно зрозуміти явища і факти навколишнього світу. У 50–80 рр. XX ст. в Україні інтегроване навчання продовжило свій розвиток через реалізацію міжпредметних зв'язків на уроках. Уроки мислення на природі В. О. Сухомлинського – це ефективна форма інтеграції процесів спостереження, мислення та мовлення. У середині 80-х рр. минулого століття в педагогічній лексикі з'являються поняття «міжпредметна інтеграція» та «інтегрований навчальний курс» [3].

Огляд літератури. Питання інтеграції в мистецькій освітній галузі широко розкрила Людмила Масол, кандидат педагогічних наук, науковий керівник і експерт проєкту ЮНЕСКО з мистецької освіти в Україні. Вона висвітлює теорію інтеграції та обґрунтувала авторську концепцію поліцентричної інтеграції, реалізованої в програмах курсу «Мистецтво» для закладів загальної середньої освіти й експериментально апробованих і впроваджених у практику підручників і посібників для усієї вертикалі шкільного навчання та виховання учнів 1–11 класів. Інтеграція художніх знань учнів трактується автором концепції як один із провідних принципів загальної мистецької освіти, яка ізоморфно відображає

тотальну якість культури інформаційного суспільства епохи постмодерну. У галузі загальної мистецької освіти проблему інтеграції досліджували О. Кабкова, О. Курєвіна, Л. Савенкова, Н. Терентьєва, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін., які переконливо довели доцільність інтегрованого навчання мистецтва й поліхудожнього виховання школярів на уроках і в позаурочний час як істотних чинників розвитку творчої особистості, її естетичної культури й духовності. Для психологічного обґрунтування освітньої інтеграції в галузі мистецтва особливо значущими є положення про асоціативне мислення Ю. Самаріна, за висловом якого, «творче мислення – це мислення плюс уява». Л. Виготський підкреслював важливе значення синкретизму дитячого мислення для розвитку особистості; вчений вважав, що художня творчість також синкретична (малюючи, діти мислять образами-ідеями, розповідають про зображені події, тобто драматизують, складають тексти цих «ролей» тощо). Осягнення психологічного явища інтерсенсорної взаємодії людських відчуттів і механізмів симультанного сприймання життєвих і художніх образів «накладаються» на характерні для дітей субсенсорні здібності (наприклад, особливу яскравість та емоційність образного сприймання), що зумовлює пошук і впровадження педагогічних засобів «художньої синестезії». Таким чином, інтеграція в загальній мистецькій освіті є відповіддю на запити сучасної культури постмодерного суспільства [4].

Виклад основного матеріалу. Процес та результативність упровадження інтегрованого навчання в закладах освіти безпосередньо залежить від професійної компетентності педагога, який забезпечить не лише формування відповідних компетентностей в учнів, а й змінить роль самого вчителя в освітньому процесі. У мистецькій освітній галузі при викладанні окремих предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» лише при тісній взаємодії обох учителів можна реалізувати завдання, описані в Державному стандарті. Саме тому важливо розрізняти інтегроване навчання та міжпредметні зв'язки.

Розглянемо порівняльну характеристику інтегрованого навчання та використання міжпредметних зв'язків на уроках мистецької освітньої галузі. Отже, відрізняються ролі навчального предмету та навчального матеріалу, а також принципи об'єднання навчального матеріалу [2].

Роль навчального предмету. При інтегрованому навчанні музичне та образотворче мистецтво – рівноправні предмети. Коли в закладі освіти викладається інтегрований курс «Мистецтво», не розділений на окремі предмети, важливо пам'ятати, що обидва предмети є однаково головними. Вчитель не може надавати перевагу одному, а інший підпорядковувати. На жаль, такий варіант можливий, коли вчитель є фахівцем однієї дисципліни. Складно вчителю образотворчого

мистецтва не надати образотворчій складовій провідну роль і навпаки. Проте тут на допомогу придуть сучасні інформаційні технології та інформаційні ресурси. При частковій інтеграції уроки образотворчого та музичного мистецтва об'єднані однією темою.

При використанні міжпредметних зв'язків один предмет є основним, а відомості з іншого – допоміжні. Наприклад, при вивченні теми «Походження мистецтва» (модельна навчальна програма «Мистецтво. 5–6 класи», авт. Масол Л. М., Просіна О. В.) учні знайомляться з походженням образотворчого та музичного мистецтва (інтеграція теми), а відомості з історії допомагають розкрити тему (міжпредметні зв'язки).

Роль навчального матеріалу. При інтегрованому навчанні навчальний матеріал має блочну структуру, коли є одне-два головні поняття, явища, які розглядаються з різних точок зору, з різних позицій протягом короткого часу. При використанні міжпредметних зв'язків навчальний матеріал подається лінійно: поняття, терміни і явища пов'язуються з іншими темами, галузями. Наприклад: термін «композиція» розглядається на уроках мистецької освітньої галузі одночасно, в короткий проміжок часу (інтеграція). На уроці образотворчого мистецтва при знайомстві з терміном «композиція» учням пропонується пригадати визначення з літератури та порівняти їх (міжпредметні зв'язки).

Принципи об'єднання навчального матеріалу. При інтегрованому підході діє глобальний принцип: для утворення комплексної картини про поняття, явище, процес об'єднуються в єдине ціле знання з різних галузей. При використанні міжпредметних зв'язків діє локальний принцип: знання з інших галузей укріплюються в загальну логіку уроку, основного предмету. При цьому урок образотворчого мистецтва залишається уроком саме образотворчого мистецтва з відповідною структурою та викладом навчального матеріалу.

Слід пам'ятати, що застосування принципів інтегрованого навчання прямо залежить від того, як викладається курс «Мистецтво» – повністю інтегрованим курсом чи окремими предметами.

Коротко викладемо практичний інструментарій для організації інтегрованого навчання на уроках мистецтва.

На уроках мистецтва учні можуть виконувати каліграму (графічна загадка, яка стимулює образне мислення, розвиває спостережливість і вміння концентруватися, тобто тематичний малюнок, створений за віршем) як повноцінне практичне завдання при вивченні шрифтів: записати текст виучуваної пісні (іл. 1, каліграма «Діти в мистецтві», 5 клас, до підручника Г. Кізілової, Л. Гринишиної та для рефлексії – записати термін, твір, митця тощо у вигляді одного об'єкта (іл. 2, 3).

Ілюстрація 1

Ілюстрація 2

Ілюстрація 3

У заздалегідь заготовлену вчителем контурну форму школярі можуть записувати теоретичні відомості з уроку (іл. 4, каліграма «Одвічні ритми мистецтва», 5 клас, до підручника Л. Масол).

Колірне вирішення запису діти обирають на власний розсуд, як і місце розташування слів. Слід наголосити, що написання слова має повторювати форму відповідного елемента.

Ілюстрація 4

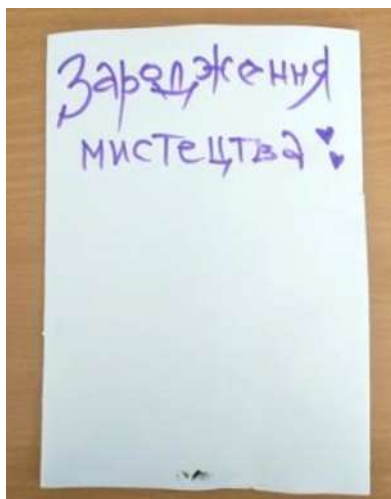
Пантбук, або пейнтбук (з *англ.* paintbook – намальована книжка) – практичне завдання, яке чудово підійде для виконання на уроках мистецької освітньої галузі як при повній, так і частковій інтеграції. Учні не лише виконують практичне завдання з образотворчого мистецтва, а й тезово оформляють теоретичну частину уроків, рефлексують (іл. 5).

Ілюстрація 5. Пантбук «Мистецтво цивілізацій»,
5 клас (до підручника Л. Масол)

<https://www.youtube.com/watch?v=zpWHy9rqW9w>

Форму пантбука, кількість «дверцят», стиль наповнення визначає учень (іл. 6–8: пантбук «Зародження мистецтва», 5 клас, до підручника Г. Кізілової, Л. Гринишиної).

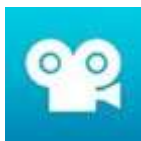
Ілюстрація 6

Ілюстрація 7

Ілюстрація 8

А ось як створюються прості анімаційні фільми з використанням мобільного застосунку **Stop MotionStudio**

Учні звикли до гаджетів, і це наша реальність. Мають бути до цього готовими та використовувати на уроках і вчителі (іл. 9).

Ілюстрація 9. Практична робота на уроці образотворчого мистецтва з використанням мобільного застосунку **StopMotionStudio**

У модельних програмах інтегрованого курсу «Мистецтво» з'являється нова для уроків мистецької освітньої галузі тема «Анімація». Тема є не лише новою, а й цікавою для учнів, адже вони мають можливість створити короткий анімований фільм на уроці образотворчого мистецтва та дібрати музичний супровід на уроці музичного мистецтва або ж навпаки: записати виконання пісні, яку розучують на уроці музичного мистецтва, і до неї створити анімований фільм. Застосунок простий у використанні, основний принцип дії – покадрова зйомка. Заздалегідь потрібно встановити телефон у вертикальному положенні та визначити межі «знімального майданчика». Аркуш паперу, який буде слугувати фоном чи на якому будуть малювати, слід закріпити на поверхні стола.

Роботу можна організовувати різними способами:

1. Знайомство з алгоритмом дії застосунку варто розпочати роботою в команді та використовувати готові об'єкти (пластилінові фігурки, конструктор лего, прості зображення, вирізані з паперу або картону, іграшки тощо), які учасники команди рухають поверхнею (іл. 10).

Ілюстрація 10. Анімаційний фільм «Я і мої друзі»
<https://youtu.be/AW7eweSDADY>

Методичні публікації

2. Поетапна зйомка виконання малюнка. Учень знімає кожен мазок або лінію під час виконання практичної роботи, яка не повинна бути складною (іл. 11).

Ілюстрація 11. Анімація «Захід сонця
(за мотивами картин Ван Гога)»

<https://www.youtube.com/watch?v=rbVpvUPQX2U>

3. Накладання зображення на зображення (верхній малюнок нерухомий із прорізами відповідно до задуму, нижній – рухомий) (іл. 12).

Ілюстрація 12. Анімація «Дорога додому»

<https://www.youtube.com/watch?v=sgaala72dCc>

Тематичні дні та тижні. Для міжгалузевої інтеграції в закладі освіти проводяться тематичні дні, тижні. Наприклад, день яблука, день кольору.

При проведенні дня яблука на уроці фізики учні виготовляли гальванічний елемент із використанням яблука, повідомлення про «яблуко Ньютона», проходив ярмарок випічки, де цей фрукт

був обов'язковим складником, історія створення компанії Apple Inc., хімічний склад яблука, яблуко в історії та літературі, виставка репродукцій картин, на яких зображено яблука, пам'ятники яблуку в світі, акції «Поділись яблуком», «Яблучний комплімент». Вихованці дитячого садка виконали колективне панно «Яблучний килимок» – штампування яблуком (іл. 13), куточок настрою «Намалюй яблуко» тощо.

Ілюстрація 13

Висновки. В освіті з'являються нові напрями. А завдання вчителя – приймати виклики сучасності та змінюватися самим. Інтеграція робить знання учнів більш значущими та застосовними. Вчитель також виходить за межі своєї професійної «інформаційної бульбашки», що сприяє самоосвіті та саморозвитку і як результат – формуванню професійних компетентностей.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
2. Жукова А. Міжпредметні зв'язки – ключовий чинник осучаснення педагогічних технологій профільного навчання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715691/1/Zhukova_19_DTiP_Konf.pdf
3. Коханко О. Г. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. *Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31882/Kohanko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Масол Л. М. Інтеграція? Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). *Теорія художньої освіти та виховання*. 2020. № 1 (95). С. 20–27.